

Отже, оскільки «правами людини» визнається невід’ємна потреба особи у захисті та безпеці, то це право передбачається у будь-якому стані та середовищі. Правовий режим інституту іноземного громадянина є окремою ланкою для захисту і забезпечення прав та свобод людини як свого громадянина, так й іноземця. Та, найперше факт, національних різноманіть у стані функціонування демократичних інституцій, а також й відкритість суспільства, викликають проблеми як на етапі формування, так і реалізації загальних стандартів. Щодо подолання таких проблем, даний інститут потребує всеохоплюючого його вивчення на національних рівнях та відображення у законодавстві. Це допоможе повною мірою захистити зокрема людей, які є іноземними громадянами у тій чи іншій країні.

Список використаних джерел

1. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; 3-тє вид., змін, й доп. / М.В. Кравчук. – Тернопіль: Тернограф, 2013. – 608 с.
2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави [навч. посіб.] / П.М. Рабінович; 9-те вид., зі змінами. – Львів: Край, 2007. – 192 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: [підручник] / О.Ф. Скакун; 2-ге видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.
4. Мурована І.Я. Права людини : основи теорії і практики / І.Я. Мурована, О.О. Гриньків // Молодий вчений. – 2014. – №10. – С. 62-64.
5. Сутність держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1750032843057/pravo/sutnist_derzhavi
6. Кавальова Т.І. Генеза дії закону про кримінальну відповідальність у просторі в сьомому періоді розвитку суспільства і законодавства на теренах України / Т.І. Кавальова // Юридична наука. – 2016. – №3. – С. 53–76.
7. Бобокал О.М. Актуальні питання конституційно-правового статусу іноземців в Україні / О.М. Бобокал. // Держава і право. – 2013. – №61. – С. 101–107.
8. Васильченко О.П. Особливості правового статусу іноземців та осіб без громадянства при забезпеченні принципу рівності прав і свобод в Україні / Оксана П.В. // Європейські перспективи. – 2014. – №10. – С. 23–28.

М’якота О.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Кравчук В.М.*

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВНИКІВ: ПРИЧИНИ, «СИМПТОМИ» ТА ПРОФІЛАКТИКА

Професійна діяльність має неабиякий вплив на людину, її характер та розвиток якостей, які є необхідними у певній спеціальності. Такий вплив може бути не тільки позитивним, коли з досвідом спеціаліст набуває все більшого професіоналізму і компетентності, але й негативним. Прикладом, зокрема, є професійна деформація. Зазвичай це негативне явище має місце у

професійній сфері людей, які контактують з суспільством: юристи, держслужбовці, керівники підприємств, лікарі тощо.

Проблема впливу професії на особистість давно привертає до себе увагу дослідників і залишається актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Багато дослідників намагалися дослідити тему професійної деформації та шляхи її подолання, беручи за основу розуміння цілісності людської особистості. Так, ще на початку століття П. Сорокін для позначення негативного впливу професійної діяльності на людину ввів поняття «професійна деформація». У 60-70 рр. це поняття набуло подальшого розвитку у середовищі вчених-юристів, фахівців у галузі юридичної психології. Зокрема, в межах даної проблематики працювали такі вчені як: Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, О.М. Леонтьєв, А.В. Петровський.

Метою даної публікації є дослідження процесу професійної деформації правників, узагальнення її причин, визначення «симптомів» та пошук напрямків її профілактики.

Професійна деформація, у більшості випадків, визначається як зміни особистості, характеру, ціннісних орієнтирів, поведінки та інших якостей, що настають під впливом професійної діяльності. Професійна деформація фахівця проявляється в його девіантній поведінці як в особистому житті, так і в кар'єрній спеціалізації.

Професійна деформація правника – це негативне соціальне явище, що постає у вигляді найрізноманітніших особистісних поведінкових проявах, що надають деструктивний вплив на процесі результат службової діяльності. А.Р. Ратінов визначив професійну деформацію як серйозні морально-психологічні зміни, що виникають у зв'язку з проблемами і труднощами у праці [2, с. 5].

У професійній юридичній практиці девіантна поведінка проявляється в зневажливому, зарозумілому і нерідко патерналістському ставленні до молодих спеціалістів, інших колег і клієнтів. Також, за таких обставин, у людей які змінили свою свідомість у напрямку антиправового характеру можна спостерігати: завищену самооцінку своїх професійних компетенцій, недотримання правил і вимог естетичної культури, втрату певних ціннісних пріоритетів та здібностей. Таким чином, відбувається деформація професійної свідомості юриста, що негативно впливає не лише на саму особистість, але і руйнує роботу правоохоронної чи правозахисної системи, внаслідок чого зникає довіра суспільства до відповідних органів держави і з'являється відчуття незахищеності. В результаті, це впливає не лише на правосвідомість народу, але і на процес розбудови України як правової та демократичної держави. Адже розвиваючись та здійснюючи різноманітні реформи (зокрема у сфері судочинства), держава намагається не лише зміцнити власну позицію на міжнародній арені, але й впорядкувати та захистити права українців, призначаючи на посаду лише компетентних фахівців в галузі права. Однак, проблема професійної деформації все одно залишається і, якщо з цим не боротися, не запобігати, то може звести всі зусилля нанівець.

Професійна деформація, як соціальне явище, має певні особливості та причини виникнення. Професія юриста висуває підвищені вимоги до психологічного стану, інтелекту, емоційно-вольових якостей людини. У якій би

галузі юридичної діяльності юрист не працював, його робочий день частіше всього буває насичений різноманітними проблемними ситуаціями, різного роду конфліктами, які вимагають прийняття оперативних рішень правового характеру, що вже саме по собі в більшій мірі, ніж в інших професіях, сприяє підвищеній втомлюваності, надмірному хвилюванню, появі стресу. Нерідко вже такий стан людини впливає на якість виконання нею професійних зобов'язань. Так, в ході одного з досліджень з'ясувалося, що більше половини опитаних прокурорських працівників під впливом перевантажень у роботі постійно відчувають негативні психічні стани, втому, апатію, розгубленість [6, с. 312]. Багато з них переживають підвищену тривожність, відчувають малозначність, ненадійність свого соціального, професійного становища. Проте, причинами виникнення професійної деформації можуть бути і інші фактори, зокрема:

— наявність владних повноважень по відношенню до громадян, що деколи виявляються у зловживанні й необґрунтованому їх використанні службовцями;

— «зовнішній прес»-втручання в розгляд юридичних справ з боку посадових осіб, які наділені владними повноваженнями, але не мають до них службового відношення. Це стосується, як правило, діяльності слідчого, прокурора, судді або адвоката і виражається в тиску ззовні на процеси розкриття організованих злочинних угруповань, у тому числі й корумпованих;

— недостатня професійна підготовленість: результат відсутності спеціальних теоретичних знань або практичних умінь і навичок, відсутність професійного юридичного мислення;

— втрата інтересу до професійної діяльності; розчарування в професії;

— неадекватний і грубий стиль керівництва підлеглими: цей стан характеризується надмірним захопленням керівника своєю владою (деонтологічні основи діяльності керівника – тема, що варта окремих наукових досліджень);

— несприятливий вплив найближчого соціального оточення у поза роботою (наприклад, родини, друзів та ін.) [3, с. 45].

Що стосується органів правопорядку та судових органів, то ще однією вагомою причиною професійної деформації їх працівників є низька суспільна оцінка їх діяльності, «цькування» та огульні звинувачення з боку ЗМІ та громадськості, що часом веде до відчуття безвиході у діяльності співробітників, органів внутрішніх справ, виникнення професійного безсилля і невпевненість у необхідності своєї професії. Зокрема, це призвело до масової відставки і звільнень суддів та працівників внутрішніх справ у 2016 році.

Загальними проявами або «симптомами» професійної деформації є: правовий нігілізм, емоційна холодність, цинізм, байдужість до долі клієнтів чи осіб, які звернулися за правовою допомогою, зниження рівня культури спілкування, формалізм. Основні особливості такого соціального недугу проявляються як правило в емоційному вигоранні (виснаженні), яке відбувається одночасно з сильним психологічним навантаженням, прагненням зробити за будь-яку ціну кар'єру, схильністю до кон'юнктури, ігноруванням принципу презумпції невинуватості, що є наслідком надмірної самовпевненості, підозрливості та інших негативних психологічних якостей. Такі процеси ведуть не лише до знищення професіоналізму самого юриста, але і

зниження економічного рівня держави. Якщо не протидіяти такому явищу, то наслідки можуть виявитися дуже важкими для держави в цілому.

В більшості випадків професійна деформація формує серед правників (суддів, працівників правоохоронних структур, чиновників) корупцію, хабарництво та байдужість до людської долі. Крім цього, у дослідженнях підкреслюють такі негативні наслідки: 1) правовий ригоризм, що являє собою виражену установку на жорсткість покарання; 2) професійний егоїзм (егоцентризм), що часто блокує ефективну взаємодію працівників юридичної сфери і знижує результати спільної діяльності; 3) використання правником неадекватних захисних механізмів у своїй діяльності; 4) формалізація документально оформлених професійних дій за недостатньої уваги до людини; 5) використання службового становища в особистих, корисливих цілях; 6) невміння юриста відокремлювати інтереси справи від інтересів кар'єри та ін.

Отже, професійна деформація - це дуже небезпечний соціальний недуг правників, який можна подолати, проте зробити це дуже важко. В першу чергу, кожний юрист повинен завжди мати власний самоконтроль та вміння володіти собою для повноцінного виконання власного службового обов'язку, бути чесним як перед суспільством, так і перед державою.

Щоб запобігти подальшому поширенню професійної деформації, вважаємо за необхідне провести ряд реформ, які б сприяли профілактичному впливові на правників, особливо тих, що працюють в правоохоронній системі. Зокрема, важливе значення мають [5, с. 6]:

- удосконалення системи виховання й навчання, створення реальної перспективи просування по службі, формування й підтримка почуття захищеності, упевненості в корисності й справедливості своєї роботи;

- ретельний відбір кадрів з обліком ділових й особливо моральних якостей, добросовісності правника;

- нормальна організація праці, робочого часу, щоб виключити втому, фізичне й психологічне перевантаження;

- удосконалення механізму відповідальності за протиправні дії правників;

- запровадження системи щорічної оцінки діяльності кожного юриста-фахівця щодо виконання функціональних обов'язків;

- періодичне проведення атестації з метою перевірки відповідності на займаній посаді, компетентності та професіоналізму.

Також існує необхідність у проведенні профілактики професійної деформації, яка являє собою сукупність попереджувальних заходів, орієнтованих на зниження ймовірності розвитку передумов і проявів цього негативного явища. Як правило, в такому разі потрібне вироблення у правників професійного імунітету і високої культури в роботі; розвиток морально-психологічної стійкості та ділової спрямованості; формування установки на дотримання у роботі правил професійної етики.

Сьогодні Україна перебуває у вирі змін та реформ. Отже і ми, її громадяни, повинні змінюватися, змінювати власне життя. Особливо акцентуємо на значенні духовних, моральних цінностей та орієнтирів, які неабияк потрібні кожному правнику. У сучасних кризових умовах зростають вимоги до осіб, що здійснюють юридичну діяльність, - це мають бути найбільш виховані в моральному плані, безумовно надійні та стійкі духом юристи, які

вміють поступитися особистим інтересом заради загального блага. Тож високий рівень моральної свідомості - запорука високої якості виконання професійного обов'язку.

Таким чином, підсумовуючи все вищевказане, можна зробити висновок про те, що професійна деформація правників є надзвичайно негативним явищем, а тому з ним необхідно боротися. Професія юриста – одна з найбільш відповідальних і престижних професій, адже забезпечує захист прав людини та верховенство справедливості. Тільки чесне і відповідальне ставлення кожного з правників до своїх професійних обов'язків може забезпечити необхідний авторитет і довіру громадян, а лише за таких умов Україна зможе стати могутньою правовою та демократичною державою. У правовій державі влада має бути організована таким чином, щоб вона не пригнічувала особистість та її свободу, не втручалася у сферу її самовизначення, сприяла реалізації та забезпеченню прав і свобод громадян, водночас залишаючись організуючою і стримуючою силою для суспільства [8, с. 64]. Для того, щоб досягти такого рівня, правники мають бути високоосвіченими професіоналами, які отримали всебічну підготовку, володіють знаннями основ психології особистості, вміють аналізувати конкретні ситуації, приймати правильні правові рішення в рамках чинного законодавства. У будь-якому випадку, якою б діяльністю не займався юрист, перш за все, він повинен завжди залишатися Людиною. Власне, відповідальність перед суспільством та моральність - є основним для кожного правника, який завжди має бути чесним як перед собою, так і перед іншими людьми, особливо тими, які йому довіряють.

Список використаних джерел

1. Конституція України –Х,:ТОВ «Одісей», 2008. - 48с.
2. Психологія юриспруденції / Сорокотягін І.М. – К: Юрид. центр Прес, 2006. – 449 с.
3. Молдован В.В. Юридична деонтологія: навчальний посібник / В.В. Молдован, А.В. Молдован. – К., 2010. – 128 с.
4. Сливка С.С. Юридична деонтологія: підручник / С.С. Сливка; вид. 2-е, перероб. і доп. – К.: Атіка, 2003. – 320 с.
5. Бойко В. Проблеми правосуддя в Україні і шляхи їх вирішення / В. Бойко // Право України. – 2002. – №3. – С. 3-7.
6. Фіолевський Д.П. Судова влада і правоохоронна система в Україні: навчальний посібник для вузів / Д.П. Фіолевський. – К.: Кондор, 2006. – 320 с.
7. Юридичний словник / за ред. В.М. Корецького та ін. – К., 1983. – 871 с.
8. Кравчук В.М. Значення громадянського суспільства та демократії у становленні взаємодії судової влади і громадськості / В.М. Кравчук, П.І. Каблук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. – Вип. 2. – Том 3. – С. 161-166.